

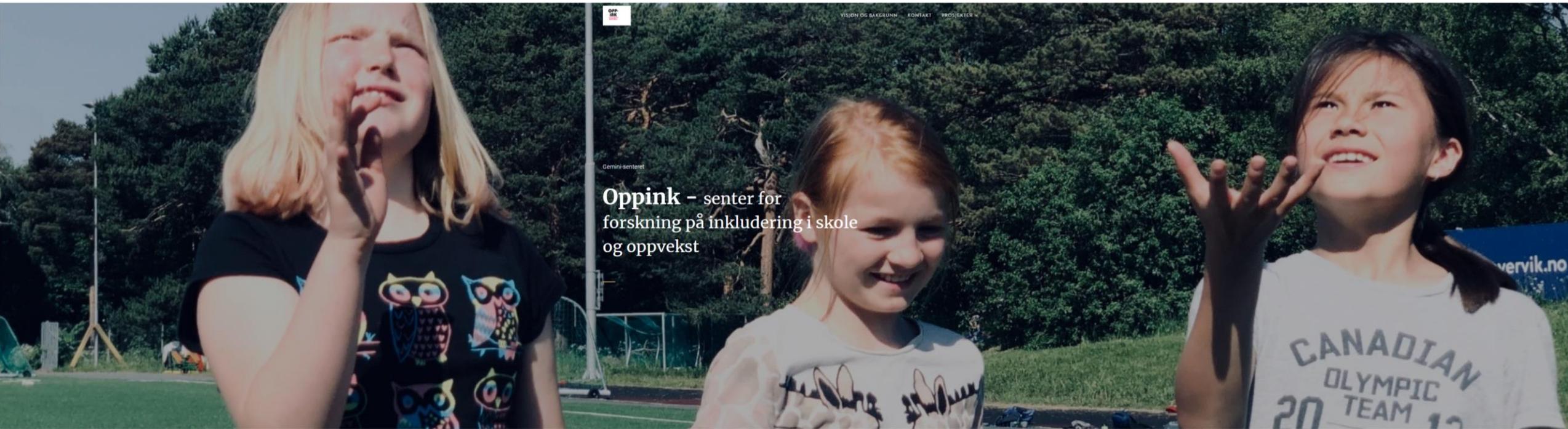
Fra Salamanca til Hurdalssjøen

**OPP-
iNK**

NTNU | Samfunnsforskning

Gemini-senteret

Oppink – senter for
forskning på inkludering i skole
og oppvekst

WWW.GEMINIOPPINK.NO

Lenke for å
stille spørsmål

www.menti.com
Kode: 25 23 17 52

Skriv «hei» e.l. for å se dialogen

Ekskluderende
individualisme
eller inkluderende
felleskap?

TARGET 4-3

EQUAL ACCESS TO AFFORDABLE TECHNICAL, VOCATIONAL AND HIGHER EDUCATION

4 QUALITY EDUCATION

TARGET 4-5

ELIMINATE ALL DISCRIMINATION IN EDUCATION

TARGET 4-A

BUILD AND UPGRADE INCLUSIVE AND SAFE SCHOOLS

TARGET 4-1

FREE PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION

TARGET 4-2

EQUAL ACCESS TO QUALITY PRE-PRIMARY EDUCATION

TARGET 4-7

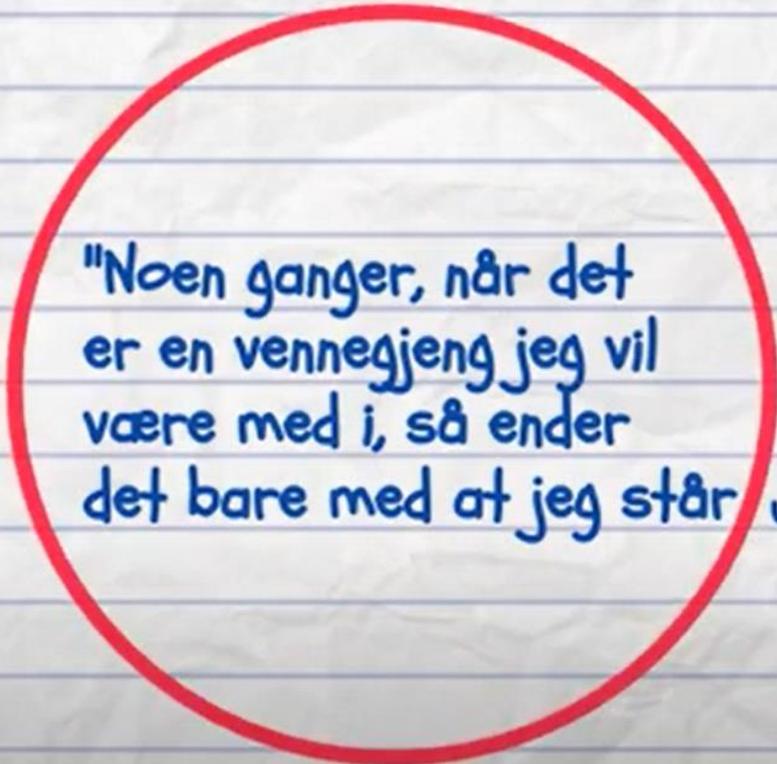

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND GLOBAL CITIZENSHIP

Norge i det internasjonale inkluderingsperspektivet – har vi fantasi til å forestille oss den virkelig inkluderende skole og barnehage?

Inkludering - Hvordan?

Barneperspektivet på inkludering

"Noen ganger, når det er en vennegjeng jeg vil være med i, så ender det bare med at jeg står utenfor ringen"

Meld. St. 6

(2019–2020)

Melding til Stortinget

Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO

Er det ikke snart nok kompetanse?
Hvis kompetanse er svaret –
hva var spørsmålet?

13.00-13.10	Inkludering, kompetanse og rammebetingelser for inkludering – veien fra Salamanca til Hurdalssjøen
13.10- 14.00	Ekskluderende individualisme eller inkluderende fellesskap? Inkluderingspolitikken i skole og barnehage
14.00-14.15	Pause
14.15- 15.05	Norge i det internasjonale inkluderingsperspektivet – har vi fantasi til å forestille oss den virkelige inkluderende skole og barnehage?
15.05-15.15	Pause
15.15-15.30	Barne- og ungdomsperspektivet på inkludering
15.30-15.55	Panelsamtale: Inkludering i hverdagen i skole og barnehage - er det ikke snart nok kompetanse?
15.55-16.00	Veien videre fra Hurdalssjøen -avsluttende ord
16.00-18.00	Mingling og forfriskninger

Program

Fra Salamanca til Hurdalssjøen

**OPP-
iNK**

NTNU | Samfunnsforskning

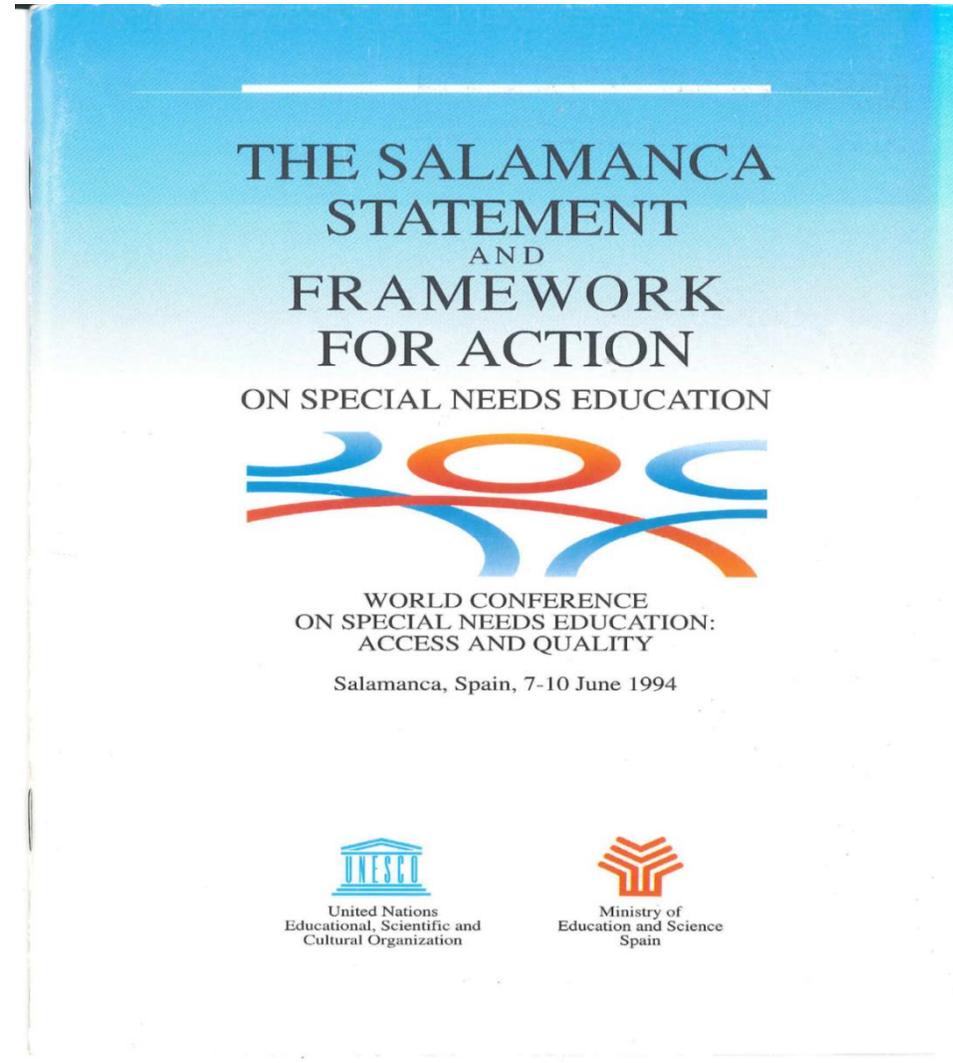
Inkluderingspolitikken i skulen dei siste 21 (27) åra

Peder Haug

Trondheim 23. november 2021

Utgangspunktet: Misnøye med integrering

- Kritiske område i spesialundervisninga
 - Sakkunnige tilrådinga
 - Enkeltvedtaket
 - IOP-en
 - Omfang
 - Utbytte
 - Innhold
 - Organisering
 - Grunnlag
- Fleire enn dei elevane som får spesialundervisning strevar i skulen.
- Inkludering, Salamanca-erklæringa 1994:
 - Principles, policy and practice in special needs education
 - Omgrepet «Special needs education»

- Læreplanverket 1996

Tilnærmingar:

- Dimensjonane i omgrepet inkludering:
 - Fagleg, kulturell, sosial, demokratisk
- Kva empirien fortel om eit inkluderande skule- og læringsmiljø.
- Kva dei sentrale utdanningspolitiske tekstene formidlar om eit inkluderande skule- og læringsmiljø.

Korleis står det til med inkludering i skulen?

- Riksrevisjonen, (2010):
 - ... det er en betydelig risiko for at retten til et likeverdig opplæringstilbud for elever med særskilte behov ikke oppfylles. (Riksrevisjonen, 2010, s. 15)
- Barneombudet (2017):
 - ... at mange av elevene som mottar spesialundervisning, ikke får et forsvarlig utbytte av opplæringen, at de har et dårligere psykososialt skolemiljø enn andre elever, og at de verken blir hørt eller får medvirke i opplæringen. (Barneombudet, 2017, s. 7).
- SPEED-prosjektet (2017):
 - Det er liten tvil om at måten skulen arbeider på med elevane som får spesialundervisning, totalt sett ikkje fungerer tilfredsstillande. (Haug, 2017b, s. 406).
- Nordahlutvalet, (2018):
 - Det er et klart behov for at barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging får et kvalitativt bedre pedagogisk tilbud enn det som realiseres i dag. (Nordahl m. fl. 2018. s 9).
- Stoltenbergutvalet (2019):
 - Kunnskapsgrunnlaget viser at kjønnsforskjellene i opplæringsløpet er betydelige og får konsekvenser for videre utdanning, arbeid, helse og familiesituasjon senere i livet.

Meld. St. 6 (2019-2020), s 9:

- «Mye har gått riktig vei i barnehager og skoler de siste årene. Vi har likevel **store utfordringer** å ta tak i.
- Ikke alle barn og elever får den hjelpen de trenger. Mange får **hjelp for sent** og møtes med **for lave forventninger**.
- Det betyr at mange barn og elever har en hverdag der de **ikke blir sett og forstått**, og der de utvikler seg og **lærer mindre** enn de kunne gjort med et bedre tilrettelagt pedagogisk tilbud. Det er alvorlig.
- Disse barna og elevene kan oppleve at de **ikke har det godt og trygt** i barnehagen eller på skolen, og at de **ikke er en verdifull** del av fellesskapet.»

Misnøye med inkluderande læringsmiljø:

- Kritiske område i spesialundervisninga
 - Sakkunnige tilrådinga
 - Enkeltvedtaket
 - IOP-en
 - Omfang
 - Utbytte
 - Innhald
 - Organisering
 - Grunnlag
- Fleire enn dei elevane får spesialundervisning strevar i skulen.

Dei viktige politiske signala og prioriteringane

- OECD-evalueringa av norsk utdanningspolitikk, 1987
- Hernesutvalet: NOU 1988:28.
- Reform 97
- Kunnskapsløftet 2006
- Kunnskapsløftet 2020

Overordna del av læreplanverket for kunnskapsløftet 2020.

- Skolen skal gi elevane historisk og kulturell innsikt og forankring, og bidra til at kvar elev kan vareta og utvikle identiteten sin i ein **inkluderande** og mangfaldig fellesskap. (s 4)
- Skolen skal utvikle **inkluderande** fellesskapar som fremjar helse, trivsel og læring for alle. (s 14)

Ny opplæringslov - 1

- Om høringa av framlegget frå opplæringslovutvalet:
 - Det er særleg stor interesse for forslagene som sorterer under hovedtemaet inkluderende opplæring. (s 49).
- I forslaget til ny opplæringslov:
 - Departementet ser imidlertid at det også vil være utfordringer ved å bruke betegnelsen inkluderende opplæring, blant annet fordi ordet inkluderende blir gitt forskjellig meningsinnhold i ulike kontekster, og at betegnelsen derfor ikke nødvendigvis bidrar til mer klargjøring enn betegnelsen tilpasset opplæring. (s. 175).

Ny opplæringslov - 2

- Ordet inkluder(-ing, -ert, -erande) er nytta ni stader.
 - To av dei gjeld PPT:
 - § 11-13 ... Den pedagogisk-psykologiske tenesta skal samarbeide med og støtte skolane i arbeidet deira for å gi eit inkluderande opplæringstilbod til elevar som har ulike behov for tilrettelegging av opplæringa. Tenesta skal
 - a) støtte og rettleie skolane i å greie ut behov for tilrettelegging av opplæringa og eventuelt setje inn tiltak så tidleg som mogleg
 - b) hjelpe til med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å oppnå eit inkluderande og tilrettelagd opplæringstilbod.
 - Ein stad gjeld skolemiljøet:
 - § 12-2 Retten til eit trygt og godt skolemiljø Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, inkludering, trivsel og læring.
 - Seks stader er samansette formuleringar, t.d.:
 - ... for å løyse oppgåvene etter første til tredje avsnitt, kan dei samarbeidande tenestene behandle personopplysningar, inkludert personopplysningar om ...

Hovudinstrykket

- Det har kome åtte meldingar til Stortinget om spesialundervisning etter 1975, utan at omgrepet inkludering er gitt ein sentral posisjon eller er avklara.
- Inkludering har ikkje vore nokon sentral eller viktig del av norsk utdanningspolitikk etter 1994/2000.

Konklusjonen

- Tilhøva som gjeld inkluderande læringsmiljø og inkluderande opplæring i skulen reflekterer den politiske merksemda denne tilnærminga har hatt dei siste 21 (27) åra i det utdanningspolitiske feltet.
- Merksemda har vore liten, og prioriteringa har teke andre vegar.
- Udir (2021): «Kompetanseløftet blir en del av tilskuddsordningen for lokal kompetanseutvikling. Kompetanseløftet skal bygge på lokale vurderinger av behov for kompetanse, i samarbeid med universitet eller høgskole.» <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/lokal-kompetanseutvikling/kompetanseloftet-for-spesialpedagogikk-og-inkluderende-praksis/>

Fra Salamanca til Hurdalssjøen

**OPP-
iNK**

NTNU | Samfunnsforskning

Barnehagen som inkluderingsarena og risikosone

Konferanse om inkludering
NTNU Samfunnsforskning
23. november 2021

Anne-Lise Arnesen
Oslomet – storbyuniversitetet
annela@oslomet.no

Barnehagen som inkluderingsarena

Den løfterike inkluderingen

- “ Integrering må sees på som en *samlivsprosess mellom individer, grupper og samfunnet*. En virkelig integrering må ha som forutsetning at de enkelte parter deltar uten å være redd for å røpe eller miste sin identitet. Man må kunne oppfatte hverandre som ulike og være ulike, uten at dette fører til undertrykkelse, utnyttning eller underkastelse. Dette kan kalles en ekte integrering og springer ut av respekten for det enkelte menneskes egenverdi.» (NOU 1973: 25. Omsorg for psykisk utviklingshemmede).
- Samliv forutsetter å være sammen. Det er på dette grunnlaget at arbeidet med å skape inkluderende fellesskap begynner.

Inkludering/ekskludering i lys av mangfold

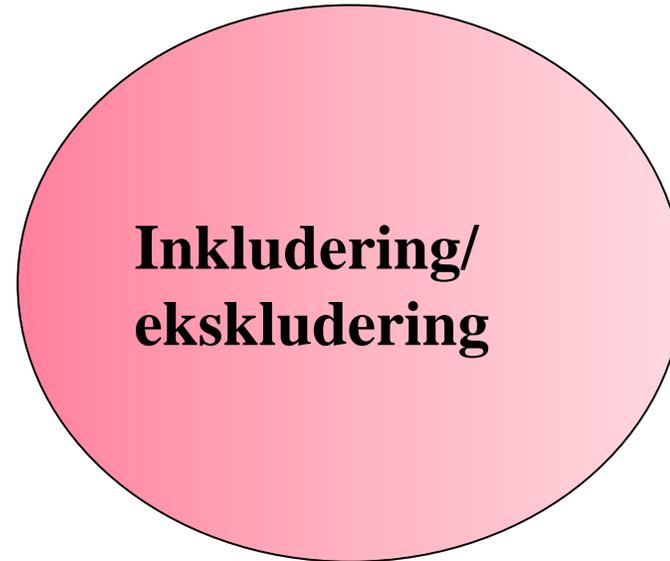
- Tilgang og muligheter
- Likeverd og anerkjennelse
- Medvirkning og deltakelse
- Tilhørighet og fellesskap
- Livskvalitet og trivsel

Inkludering/ekskludering

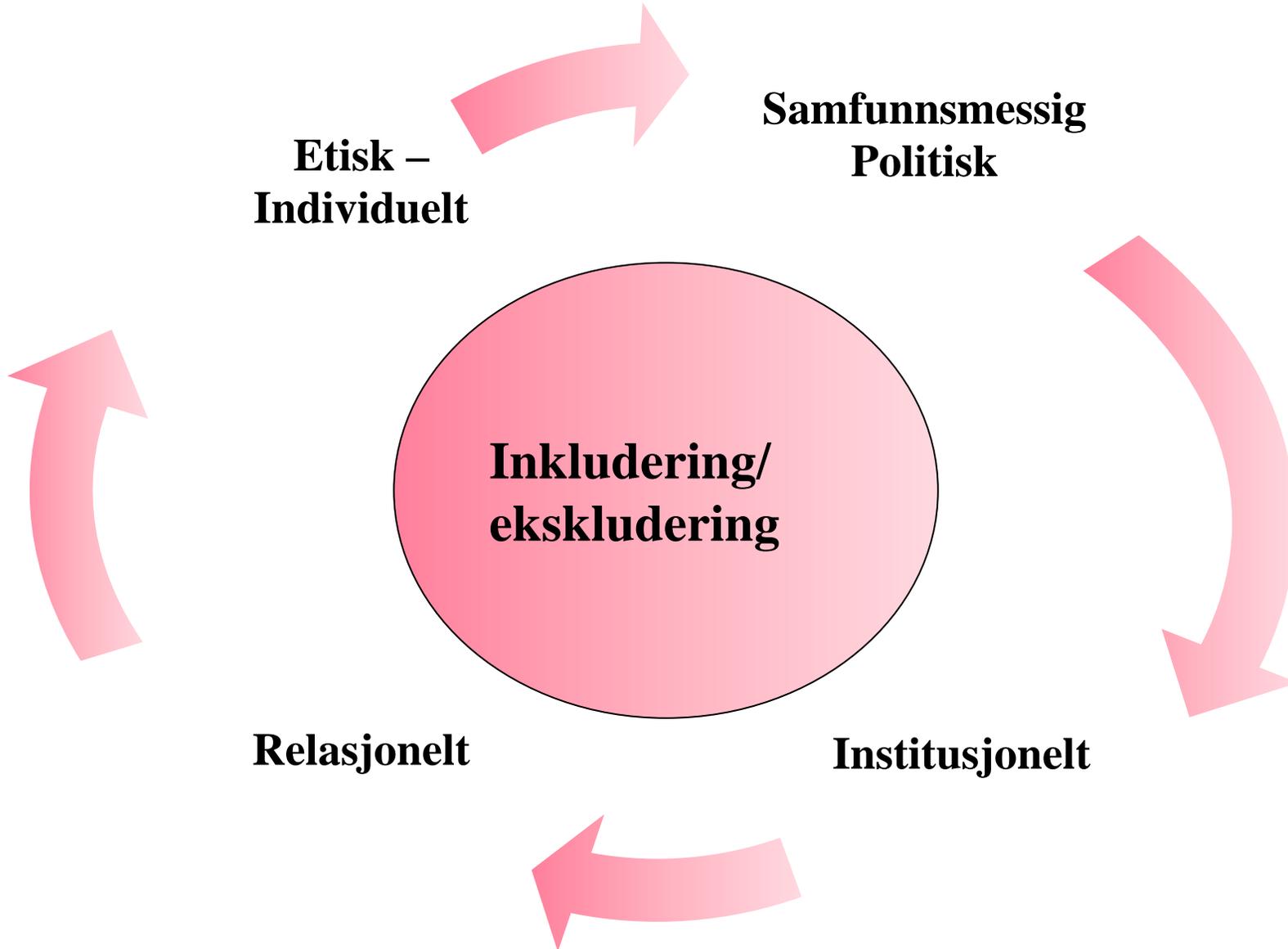
**Etisk –
Individuelt**

**Samfunnsmessig
Politisk**

Relasjonelt

Institusjonelt

Inkludering i politisk retorikk

- Inkludering er et grunnleggende prinsipp i regjeringens utdanningspolitikk.
- «Inkludering i barnehage og skole handler om at alle barn og elever skal oppleve at de har en naturlig plass i fellesskapet. De skal føle seg trygge og kunne erfare at de er betydningsfulle, og at de får medvirke i utformingen av sitt eget tilbud. Et inkluderende fellesskap omfatter alle barn og elever».
- (St.meld.nr.18 (2010-2011))

Endringer i utdanningspolitikken med betydning for inkludering i barnehagen

- Fra vekt på velferdssamfunn til kunnskapssamfunn
- Administrativt ansvar flyttet fra barn- og familieområde til utdanningsområde
- Større vekt på læring, tidlig innsats og forberedelse til skolegang (spesialpedagogisk hjelp)
- Økt tekstlig representasjon av barn ved bruk av kartleggingsverktøy, skjema og rapportering: standardisering og individualisering

Internasjonal kontekst for barnehagepolitikken i kunnskapssamfunnet

- Transformasjon og modernisering av utdanning.
Navnendring: Kunnskapsdepartementet
- En bevegelse fra kultursensitive undersøkelser, for å fremme internasjonal inspirasjon gjennom erfaringsbasert kunnskapsutveksling, har med tiden blitt en indikatorrevet form for globalt ensrettet forståelse av politikkutforming for barnehagekvalitet (Kaurel 2020)

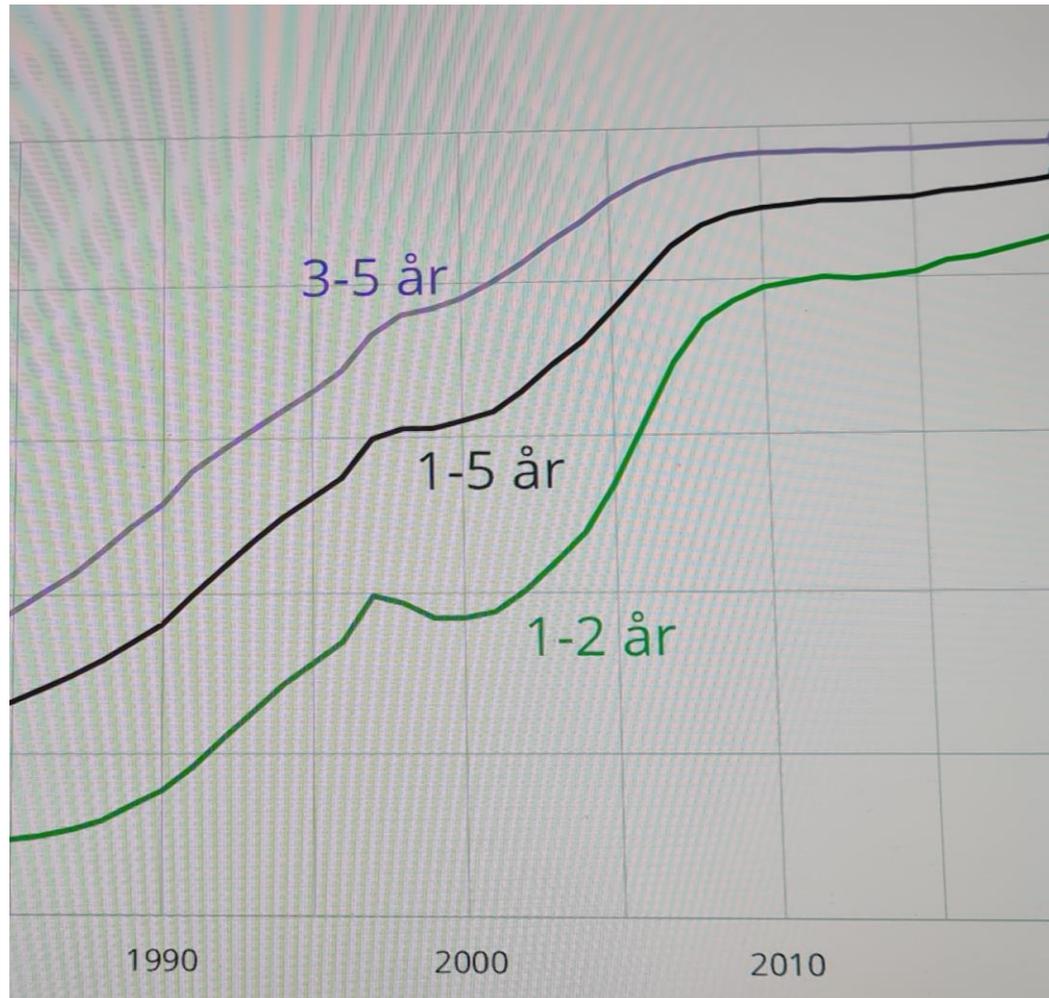
OECD og
Starting strong.

Kunnskapssamfunnets barn

- Dagens barn vokser opp i kunnskapssamfunnet. De vil møte krav og forventninger til utdanning i sterkere grad enn tidligere generasjoner. Barn må rustes godt fra starten av til å møte dette. (....).
- Barnehagen må bidra på sin måte til å ruste barn for livslang læring. (St.meld.nr. 41: 76)
- Økonomisk rasjonalitet – barnehagen i den økonomiske vekstens tjeneste i større grad enn tidligere?
- Barn som human capital: «Forskning viser at det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å investere i ferdighetsstimulerende tiltak før skolealder. For hver krone fellesskapet bruker på slike tiltak, får samfunnet mellom 1,4 og 4,5 kroner tilbake, noe som gir en avkastning på mellom 40 og 350 prosent» (St.meld.nr. 16 (2006-2007): 67).

Utviklingstendenser på barnehagefeltet

I perioden 2000 til 2020 har andelen barn som får spesialpedagogisk hjelp, økt fra 0,7 % til 3,4 %. Antallet er i perioden nesten firedoblet.

Barnehagen som risikosone

- Tidlig innsats – til barnets beste eller flere bekymringsbarn?
- Større oppmerksomhet om problemer? Melding om bekymringer om enkeltbarn tidligere og oftere
- Forvaltningsmessige prosedyrer for bestemmelse av rettighetshavere til spesialpedagogisk hjelp:
- konstruksjon av barn med særlige behov som innebærer kategorisering, reduksjon og generering av mørkesider
- Fokus på barnets mangler eller mangler og muligheter i miljøet?

Avslutningsvis

- Det vi nå er vitne til over hele den industrialiserte verden kan ganske enkelt beskrives som en revolusjon i hvordan flertallet av små barn blir oppdratt. Og i den grad denne endringen skjer uten plan og oppfølging, kan den også beskrives som et høyt spill med dagens barn og morgendagens verden. Trenden mot at barn går i barnehage har et enormt potensial for å gi barn en best mulig start i livet. Dårlig kvalitet har derimot potensial for både umiddelbar og langsiktig skade.
- (Fra rapporten “The child care transition” Innocenti Research Centre (UNICEF 2008, 31)

Fra Salamanca til Hurdalssjøen

OPP-ink

 NTNU | Samfunnsforskning

Lenke for å
stille spørsmål

www.menti.com

Kode: 25 23 17 52

Skriv «hei» e.l. for å se dialogen

Inkluderingspolitiken i Sverige – underförstådd eller ambivalent?

Anders Gustavsson
Professor emeritus

Inkluderingsmålet i Sverige

Underförstått

- Inkludering nämns varken i skollagen eller läroplanerna
- ... men FN:s deklaration och Salamanca-deklarationen nämns och inkluderingsmål kan läsas in i skollagen (Nilholm & Göransson 2013).

Ambivalens mellan inkludering och kompensationsmålet

- Synen på elever med behov av särskilt stöd är främst kompensatorisk
- Målet är att uppmärksamma skillnader och kompensera för dessa för att ge alla rätt att lära och utvecklas.

Internationellt har Sverige ofta lyfts fram
som ett inkluderings exempel

- Men bilden bygger i hög grad på en politik för att reformera välfärdsinsatser (boende, omsorg, arbete, etc.)
- ... och 1960-tals reformerna för "En skola för alla", dvs. en sammanhållen skola för alla elever som kan leva upp till kunskapsmålen
- ... inte om inkludering av elever med behov av särskilt stöd i skolan eller förskolan

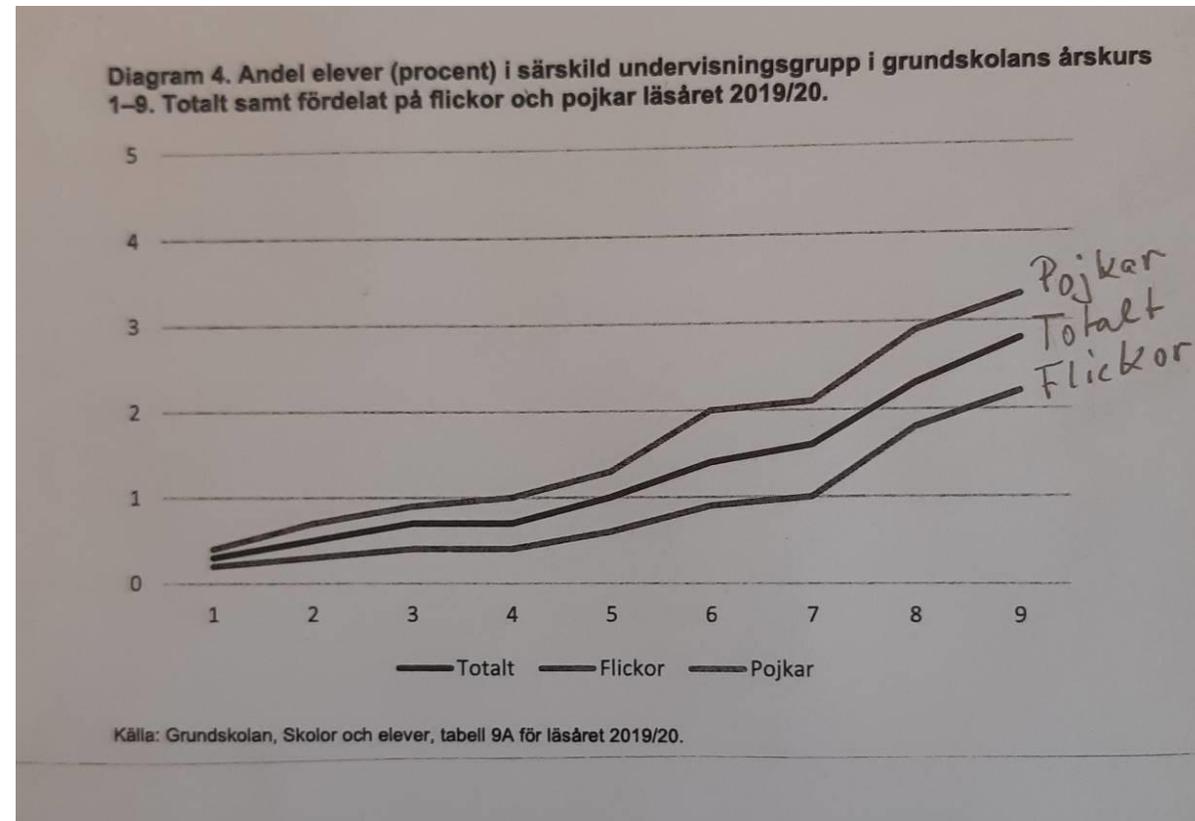
Den ”politiska viljan” till skol- och förskole- inkludering var starkast i slutet av 1990-talet

- Specialskolorna för blinda elever och elever med språkstörningar lades ner
- Carlbeckkommittén tillsattes 2001, för att utreda om den norska modellen för elever med utvecklingsstörning borde införas

Men Carlbeck-kommittén fick nya direktiv och...

- Nya direktiv till utredningen 2003, att inte föreslå avveckling av särskolan
- Återinförande av speciallärarutbildningarna 2007
- Återöppnande av vissa specialskolor
- Inrättandet av Specialpedagogiska skolmyndigheten 2008
- Skolinspektionen prövade det underförstådda inkluderingsmålet i Skollagen genom att ifrågasätta Linköpings speciella resursskolor. Högsta förvaltningsdomstolens beslutade 2017 att Linköping *inte bryter mot Skollagen.*

Fler och fler särskilda undervisningsgrupper

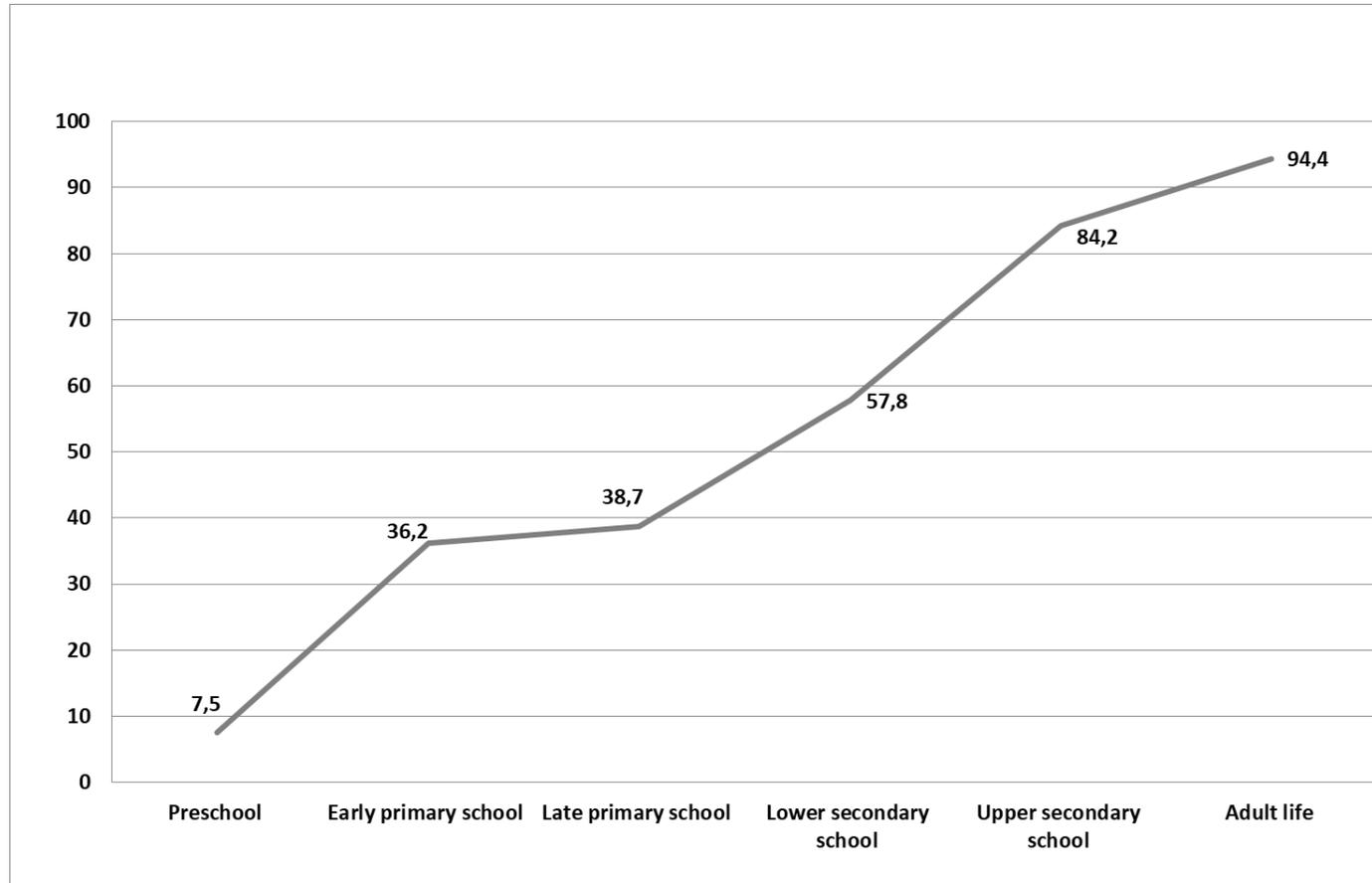
Är förskolan alltför inkluderande?

- Den svenska förskolan är (alltför) gemenskapsorienterad i betydelsen att inkluderingsarbetet först och främst sker i och genom gruppen (Skolinspektionen 2018)
- Förskolan är ensidigt omsorgsinriktad och uppfyller inte det pedagogiska uppdraget att individuellt stödja alla barns lärande och utveckling och delaktighet i utvecklande aktiviteter (Ginner Hau et al. 2020)

Hur stora är egentligen skillnaderna mellan Norge och Sverige?

- Educated for welfare services—The hidden curriculum of upper secondary school for students with intellectual disabilities. *British Journal of Learning Disabilities*, (Gustavsson, Wendelborg & Tøssebro 2021)

Skolans exkluderingssvåg för barn och unga med utvecklingsstörning i Norge

Procentandel utanför vanlig klass och utanför arbets-marknaden 1999-2012 (Tøssebro & Wendelborg 2014)

Den dolda läroplanen i "vidaregående skole"

Några nya frågor

- Har de olika skolsystemen i Norge och Sverige egentligen ungefär samma ”dolda läroplan”?
- Varifrån kommer i så fall idéerna och praktiken i den dolda läroplanen?
- Går den att förändra?

Handlar det om undervisningsideologi?

om särskolan

- Majoriteten av lärarna tycker att särskolans viktigaste uppgiften är att vara en lustfylld, stimulerande och elevcentrerad miljö
- Bara 10% anser att särskolan bör läggas ner

om elevernas självbestämmande

- Viktigt med målinriktat arbete för elevernas självbestämmande
- Osäkert om eleverna vill och kan bestämma
- Viktigt att bromsa och beskydda elever som inte är mogna att bestämma själva

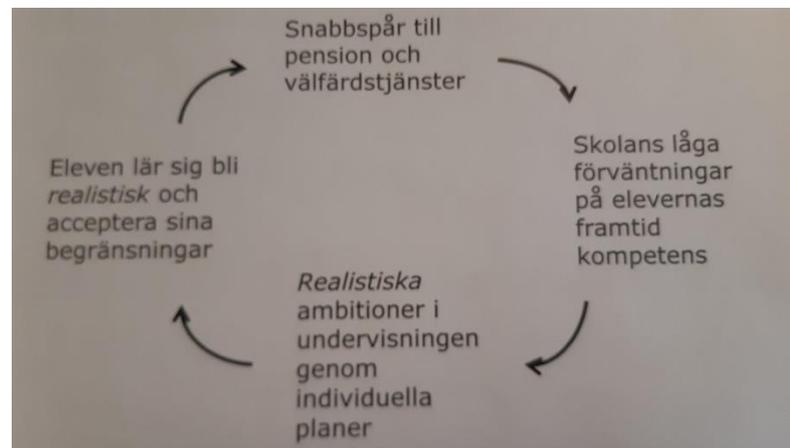
Fyra huvudtyper av undervisningsideologier

- **Eleorienterad** (elevens utveckling och eget lärande i centrum).
- **Kunskapsorienterad** (Fokus på goda kunskaper som kan prövas, PISA)
- **Effektivitetsorienterad** (Fokus på att skolan ska ge kunskap för arbetslivet)
- **Demokratiskt samhällsorienterad** (målet att skolan ska skapa ett bättre och rättvisare samhälle) *Shiro 2013*

Men kan man lägga all skuld på skolorna och lärarna?

- Utgår de bara ifrån sin erfarenhet av att det *inte går* att inkludera före detta elever på arbetsmarknaden, även om målen säger det?
- Mer än 60% av lärarna i "vidaregående skole" svarade att deras tidigare elever nu i hög, eller mycket hög, grad har sysselsättning på dagcenter eller på andra segregerade arbetsplatser.

Omgivningsfaktorernas betydelse för exkluderingssvängen

Inga nationella mål

Socialförsäkringssystemets fribiljett till pension

Det ensidiga arbetsmarknadsstödet

Fra Salamanca til Hurdalssjøen

**OPP-
iNK**

NTNU | Samfunnsforskning

Internasjonale strømninger og inkludering

-Konflikter i sandkassa

Førsteamanuensis Karianne Franck

Også har du noen barn som bare, kanskje hver dag da, nekter. Jeg tenker at da er det en grunn til det, og hva vil egentlig den ungen her si? Men jeg tror at det gjøres veldig forskjellig. Jeg tror at det har veldig mye å si hvordan en som voksen tar det. Da ligger det til oss.

Barnehagelærers refleksjon i møte med screening
verktøy for vurdering av barns trivsel
(SPEED-prosjektet, upublisert)

Noen sentrale aspekt:

- Barns perspektiver
- Verdsette mangfold av menneskelig variasjon
- Fellesskap som rommer alle
 - Identifisere og fjerne barrierer
- Systemisk perspektiv på vansker

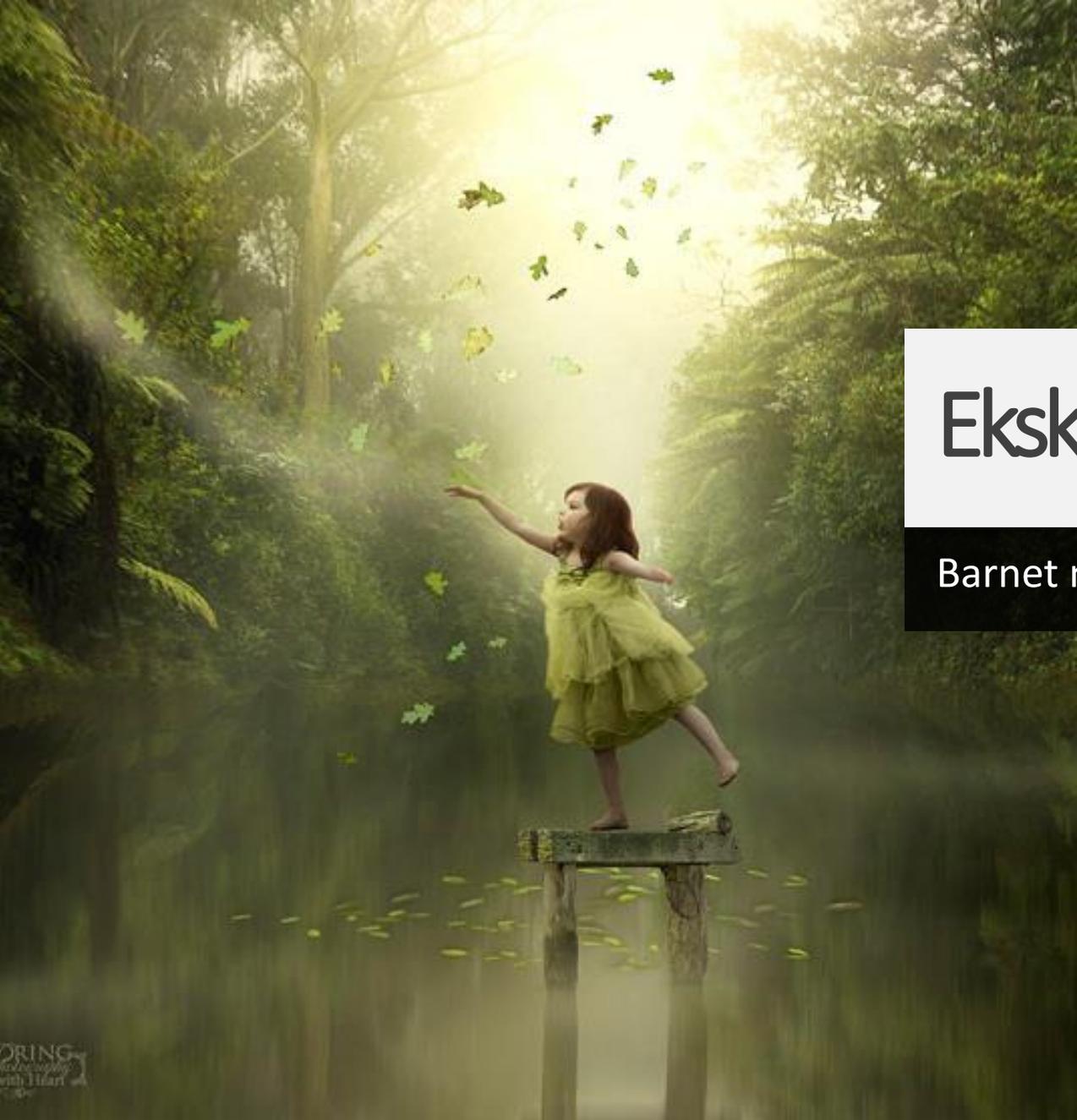
Inkludering

Tidlig innsats

- Early Intervention: Anglo-amerikansk tradisjon
- Verktøy for å identifisere barns vansker og mangler?

(Se bl.a. Vik, 2014, 2015; Arnesen, 2012; Haustatter, 2009)

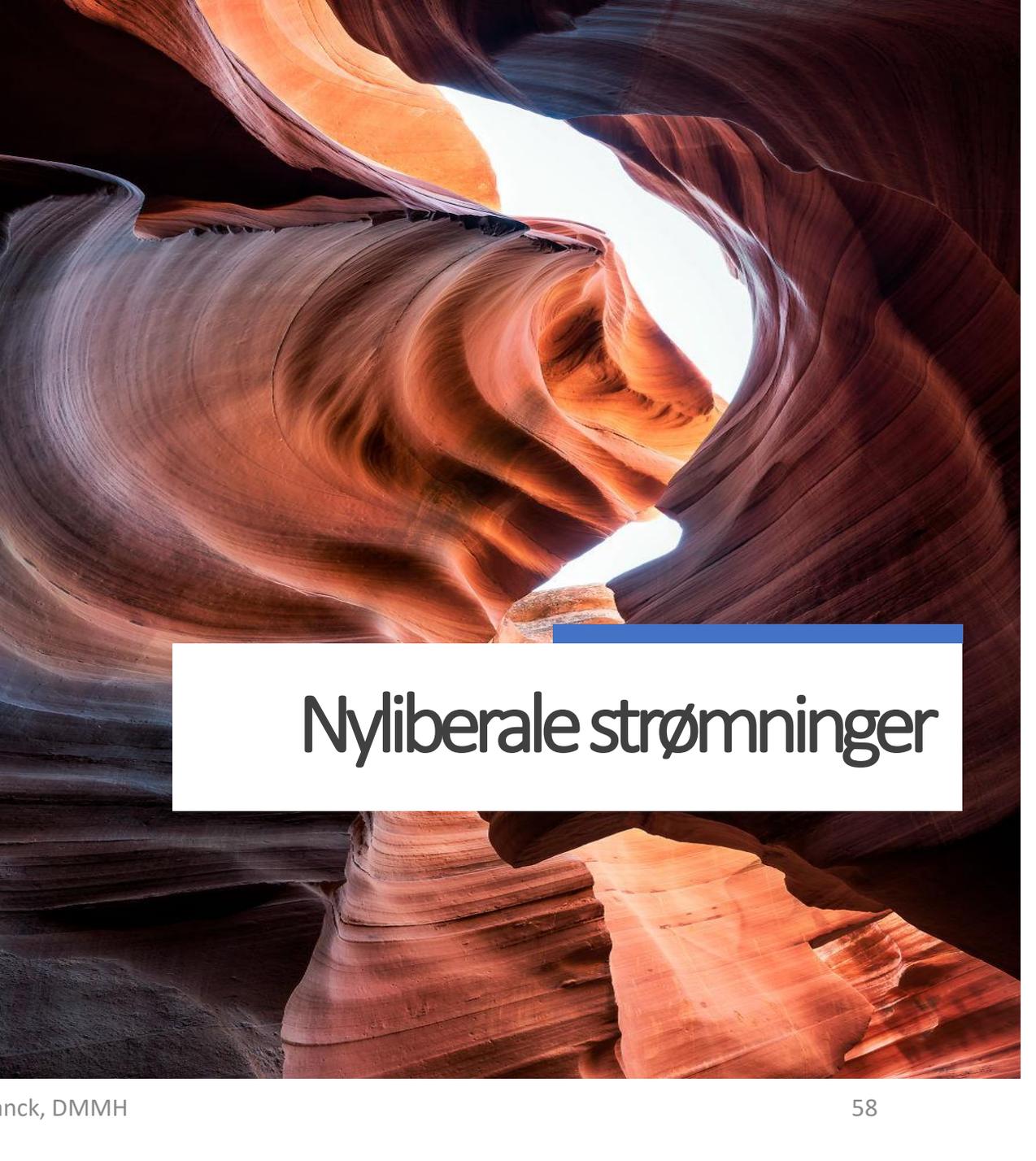
Ekskludere for å inkludere?

Barnet med vansken – barnehagen som løsningen?

(Se Franck, 2018, 2021; Grue, 2010)

- Standardisering, måling, dokumentasjon
- Barn som investeringsobjekt for fremtiden
- Barns kompetanser eller barn som kompetente?
- Programmer og konsepter

(se også Arnesen 2012; Franck, 2017, Lund mfl., 2021)

Nyliberale strømninger

Å stå i spagaten i sandkassa?

Takk for oppmerksomheten!

Karianne Franck, kfr@dmmh.no

Kilder:

- Arnesen, A-L (2012). The complex of inclusion in early childhood education and care at a time of societal change. *Presentation at the NERA conference*.
- Franck, K. (2017). Neoliberalisering av normaliteten og det kompetente barnet. I E.J.Lyngseth og B. Mørland (red.) *Tidlig innsats i tidlig barndom*. Gyldendal Akademisk.
- Franck, K. (2018). A continuum deconstructed: Exploring how Day-care Staff's Discursive Practices Construct Children as Possibly Impaired. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 20(1).
- Franck, K. (2021). The educational context in expert assessments. A study of special education documents of children in ECEC institutions. *European Journal of Special Needs Education*.
- Grue, Jan. 2010. "Is there Something Wrong with Society, or Is It Just Me? Social and Medical Knowledge in a Norwegian Anti-discrimination Law." *Scandinavian Journal of Disability Research* 12(3).
- Hausstätter, R. (2009). Ingen sto igjen – men hvor løp de hen? Perspektiver på tidlig intervensjon i skolen. *Spesialpedagogikk*, 5.
- Lund, Å., Franck, K., Juritsen, L., Østmoen, J. P. og Wilhelmsen, T. (2021). Utbredelse av pedagogiske konsepter i norske barnehager. Sendt utgiver, under vurdering.
- Seland, M., Kernan, M., Rimul, J., Sivertsen A. H. og Franck, K. (2021) Assessing children's psychosocial wellbeing: Norwegian ECEC teachers' challenges when completing a global screening device. Upublisert Manuskript.
- Vik, S. (2014). Barns deltakelse og tidlig innsats: et pedagogisk bidrag til forståelse av tidlig innsats i norske barnehager. *Tidsskrift for Nordisk Barnehageforskning*, 8.
- Vik, S. (2015). *Tidlig innsats i skole og barnehage: Forutsetninger for forståelser av tidlig innsats som pedagogisk prinsipp*. PhD avhandling. Høgskolen i Lillehammer.

(Foto: boredpanda.com, dmmh.no, dreamstime.com)

Fra Salamanca til Hurdalssjøen

**OPP-
iNK**

NTNU | Samfunnsforskning